



**Schola Europaea**

Office of the Secretary-General  
**Pedagogical Development Unit**

**Ref.: 2017-11-D-33-bg-2**

**Orig.: BG**



**Нова структура на писмения зрелостен изпит в  
български език и литература L1**

**New structure for written examination in Bulgarian L1**

**Approved by the Board of Inspectors (Secondary) by Written Procedure PE  
2017/69 on 3 January 2018**

**Immediate entry into force**

**1<sup>st</sup> Baccalaureate session in June 2018**

**Писменият изпит включва две задачи:**

**1. Създаване на аргументативен текст** – литературно интерпретативно съчинение/есе (по избор) по проблем върху (откъс от) литературен текст (около 800 думи), включен в учебно-изпитната програма за ДЗИ по БЕЛ, прилагаща се в училищата в България, и изучаван в XI и в XII клас (в S6 и в S7)

- Обем на ученическия текст – около 600 думи
- Максимален брой точки – 50 т.

**2. Работа с непознат медиен текст** (около 500 думи)

**2.1. Създаване на писмен текст, в който се изразява авторската позиция и аргументите към нея**

- обем на ученическия текст - около 200 думи
- максимален брой точки – 25 т.

**2.2. Създаване на писмен текст, в който се изразява лична позиция по проблем/идея/въпрос, заложен в текста**

- обем на ученическия текст около 200 думи
- максимален брой точки – 25 т.

**Оценявани компетентности** – четивна, писмена, научна, езикова, аргументативни умения, интерпретативни умения, компетентност за критическо мислене

**Времетраене: 240 мин.**

**Не се допуска използването на никакъв допълнителен материал.**

**Изпълнението на двете задачи е задължително.**

## Създаване на аргументативен текст

### Автори и произведения:

#### • Христо Ботев

поезия: "Майце си", "Към брата си", "Елегия", "Борба", "До моето първо либе", "На прощаване", "Хаджи Димитър", "Моята молитва", "Обесването на Васил Левски"

#### • Иван Вазов

поезия: "Българският език", "Отечество любезно", "При Рилския манастир", "Елате ни вижте", "Линее нашто поколение", "Епопея на забравените"- "Левски", "Паисий", "Кочо", "Опълченците на Шипка"; разказът "Дядо Йоцо гледа"; повестта "Чичовци"; романът "Под игото"

#### • Алеко Константинов

фейлетонът "Разни хора, разни идеали"; книгата "Бай Ганьо"

#### • Пенчо Славейков

поезия: "Cis moll", "Ни лъх не дъхва над полени", "Спи езерото; белостволи буки", "Самотен гроб в самотен кът"; поемата "Рапица"

#### • Пейо Яворов

поезия: "Градушка", "Заточеници", "Ще бъдеш в бяло", "Две хубави очи", "Стон", "Две души", "Сенки", "Песента на човека", "Маска"

#### • Елин Пелин

разкази: "Ветрената мелница", "Косачи", "Задушница", "Мечтатели", "На оня свят", "Андрешко", "Чорба от греховете на отец Никодим", "Занемелите камбани" повестта "Гераците"

#### • Димчо Дебелянов

поезия: "Черна песен", "Пловдив", "Да се завърнеш...", "Помниш ли, помниш ли...", "Спи градът", "Миг", "Един убит", "Сиротна песен", "Тиха победа"

#### • Христо Смирненски

поезия: "Да бъде ден!", "Ний", "Йохан", "Юноша", "Стария музикант", "Цветарка", "Зимни вечери"

#### • Гео Милев

поемата "Септември"

#### • Атанас Далчев

поезия: "Прозорец", "Болница", "Стаята", "Къщата", "Повест", "Книгите", "Камък", "Дяволско"

#### • Елисавета Багряна

поезия: "Кукувица", "Стихии", "Потомка", "Вечната"

#### • Йордан Йовков

разкази: "Песента на колелетата", "Последна радост", "Шибил", "През чумабото", "Индже", "Албена", "Другоселец", "Серафим"

#### • Никола Вапцаров

поезия: "Вяра", "Писмо" ("Ти помниш ли..."), "Песен за човека", "Сън", "История", "Завод", "Кино", "Прощално", "Борбата е безмилостно жестока..."

#### • Димитър Димов

романът "Тютюн"

#### • Димитър Талев

романът "Железният светилник".



**ПРИМЕРЕН ВАРИАНТ**  
**на писмен зрелостен изпит по български език и литература**  
**съобразно новата структура**

**Дата:** ..... 2018 г.

**Времетраене:** 240 мин.

**Разрешен помощен материал:** никакъв

**Специални забележки:** изпълнението на двете задачи е задължително.

## ЗАДАЧА 1. Създаване на аргументативен текст

Напишете интерпретативно съчинение/есе (по избор) на тема:

*Подвигът на опълченците – победа на духа над грубата физическа сила*  
(„Опълченците на Шипка” от Иван Вазов)

- **За интерпретативно съчинение:**
  - анализирайте творбата и интерпретирайте художествения смисъл;
  - извлечете от нея основни смислови внушения.
- **За есе:**
  - изразете своята лична позиция в интерпретиране на аспектите на проблема;
  - интерпретирайте проблема в актуален контекст.

Обем на писмения текст – около **600** думи

Максимален брой точки – **50** т.

### ОПЪЛЧЕНЦИТЕ НА ШИПКА

*Иван Вазов*

11 август 1877

- 5 Нека носим йоще срама по челото,  
синила от бича, следи от теглото;  
нека спомен люти от дни на позор  
да висне кат облак в наший кръгозор;  
нека ни отрича исторйята, века,  
нека е трагично името ни; нека  
Беласица стара и новий Батак  
в миналото наше фърлят своя мрак;
- 10 нека да ни сочат с присмехи обидни  
счупенте окови и дирите стидни  
по врата ни още от хомота стар;  
нека таз свобода да ни бъде дар!  
Нека. Но ний знаем, че в нашто недавно
- 15 свети нещо ново, има нещо славно,  
що гордо разтупва нашите гърди  
и в нас чувства силни, големи плоди;

защото там нейде наврѣх планината,  
що небето синьо крепи с рамената,  
20 издига се някой див, чутовен връх,  
покрит с бели кости и със кървав мѣх  
на безсмъртен подвиг паметник огромен;  
защото в Балкана има един спомен,  
има едно име, що вечно живеи  
25 и в нашта история кат легенда греи,  
едно име ново, голямо антично,  
като Термопили славно, безгранично,  
що отговор дава и смива срамът,  
и на клеветата строшава зѣбът.

30 О, Шипка!

Три деня младите дружини  
как прохода бранят. Горските долини  
трепетно повтарят на боя ревѣт.  
Пристъпи ужасни! Дванайсетий път  
35 гѣсти орди лазят по урвата дива  
и тела я стелят, и кръв я залива.  
Бури подир бури! Рояк след рояк!  
Сюлейман безумний сочи върха пак  
и вика: "Търчете! Тамо са раите!"  
40 И ордите трѣгват с викове сърдити,  
и "Аллах!" грѣмовно въздуха разпра.  
Върхѣт отговаря с други вик: ура!  
И с нов дѣжд куршуми, камѣни и дѣрвѣе;  
дружините наши, оплискани с кърви,  
50 пушкат и отблѣскват, без сигнал, без ред,  
всякой гледа само да бѣде напред  
и гѣрди геройски на смѣрт да изложи,  
и един враг повеч мѣртѣв да положи.

Пушката екнат. Турците ревът,  
55       насипи налитат и падат, и мрът; -  
Идат като тигри, бягат като овци  
и пак се зарвъщат; българи, орловци  
кат лъвовете тичат по страшния редут,  
не сещат ни жегата, ни жаждата, ни труда.  
60       Щурмът е отчаян, отпорът е лют.  
Три дни вече се бият, но помощ не иде,  
от никъде взорът надежда не види  
и братските орли не фърчат към тях.  
Нищо. Те ще паднат, но честно, без страх -  
65       кат шъпа спартанци под сганта на Ксеркса.  
Талазите идат; всичките нащрек са!  
Последният напън вече е настал.  
Тогава Столетов, нашият генерал,  
ревна гороломно: "Млади опълченци,  
70       венчайте България с лаврови венци!  
на вашата сила царят повери  
прохода, войната и себе дори!"  
При тези думи силни дружините горди  
очакват геройски душманските орди  
75       бесни и шумещи! О, геройски час!  
Вълните намират канари тогаз,  
патроните липсват, но волите траят,  
щикът се пречупва - гърдите остават  
и сладката радост до крак да измрът  
80       пред цяла вселена, на този славен рът,  
с една смърт юнашка и с една победа.  
"България цяла сега нази гледа,  
тоя връх висок е: тя ще ни съзре,  
ако би бегали: да мрем по-добре!"  
85       Няма вече оръжие! Има хекатомба!  
Всяко дърво меч е, всяка камък - бомба,

всяко нещо - удар, всяка душа - плам.  
Камъне и дървие изчезнаха там.  
"Грабайте телата!" - някой си изкряска  
90 и трупове мъртви фръкнаха завчаска  
кат демони черни над черний рояк,  
катурят, струпалят като живи пак!  
И турците тръпнат, друг път не видели  
ведно да се бият живи и умрели,  
95 и въздуха цепят със демонский вик.  
Боят се обръща на смърт и на щик,  
героите наши като скали твърди  
желязото срещат с железни си гърди  
и фърлят се с песни в свирепата сеч,  
100 като виждат харно, че умират веч...  
Но вълни по-нови от орди дивашки  
гълтат, потопяват орляка юнашки...  
Йоще миг - ще падне заветният хълм.  
Изведнъж Радецки пристигна със гръм.  
.....  
105 И днес йощ Балканът, щом буря зафаща,  
спомня тоз ден бурен, шуми и препраща  
славата му дивна като някой ек  
от урва на урва и от век на век!

(650 думи)

Източник: Иван Вазов. *Събрани съчинения*. Т. 2, София, 1975.



## **ЗАДАЧА 2. Работа с непознат медиен текст (50 точки)**

### **2.1. Прочетете текста и изразете авторската позиция и аргументите към нея. (25 т.)**

Обем на писмения текст - около 200 думи

### **2.2. Мисъл и слово**

Изразете и аргументирайте личната си позиция по поставения проблем. (25 т.)

Обем на писмения текст - около 200 думи

#### **Есе за словото**

*Георги Марков<sup>1</sup>*

И ако животът на словото е посредствен на нивото на своята вестникарска повърхност, това съвсем не значи, че някъде отвъд площадите и високоговорителите той не съществува в цялата си огромна дълбочина.

- 5 Вчера един английски филолог ме попита: „Вярно ли е, че на български можете да употребявате прилагателните като глаголи, че можете да кажете например: „Небето синее“? „Да“, казах, ние можем да кажем: „Небето синее“. Той се усмихна и отвърна тъжно: „А ние с нашия изумително богат език не можем да кажем: „The sky blues“. И това беше повод да му разкажа за преградата, в която вероятно всички преводачи от български са се сблъскали, за онова, което е
- 10 може би най-голямото богатство и очарование на българския език – глаголните времена. Тези наистина невероятни глаголни времена, които определят не само времето на протичане на действието, но и разстоянието на действащото лице от него – били ли сте там, когато действието е протекло, или не сте били там. Всичките ми европейски
- 15 преводачи, някои от които с великолепна квалификация, издъхнаха при опита да преведат онзи стар български гробищен надпис: „И да те е имало, пак те е нямало“. Да не говорим за музиката на фразата, за нейната неземна усмихваща се тъга, нито за огромната мъдрост. Просто се вслушайте в това „ло“ – „И да те е имало, пак те е нямало“. На кой
- 20 език – на френски, на немски, на италиански или на английски можете да преведете това наистина съвършено звучащо на мисъл и дума?

- Далеч съм от всякаква патриотична екзалтация, която да отнема правото на всички езици на света да бъдат еднакво красиви, но съм в правото си да се възхищавам на магията на родния си език, толкова повече, че на него се
- 25 изразявам най-добре. Някой беше казал, че няма грозни думи, а има грозни мисли. Бих възразил веднага – както има грозни мисли, така има и грозни думи. Колко пъти ми се е случвало да видя красиви
- 30 мисли и чувства, облечени с отвратителните дрехи на невъзможни думи, и обратното – красиви слова, маскирали уродливите тела на своята същност. Понякога така ми се е искало хората да онемееят или от устата им да излизат красиви звуци, или всеки да бъде някакъв оригинален свирач на собствените си гласни струни, но тогава съм разбирал, че всъщност не се сърдя на словото, а на приказването...

Казват, че посредствеността винаги се е опитвала да удави онова, което стои въвн от нея. Щастие е, че рядко е успявала, защото както историята ни показва, от посредствеността нищо не е останало, а онова продължава да живее. И благодарение на това, за разлика от други народи, ние имаме привилегията да казваме: „Небето синее“.

(426 думи)

Източник: <http://kultura.bg/web/>

*1. Георги Иванов Марков е български писател, театрален и филмов сценарист, а впоследствие – публицист и дисидент, живял и творил по времето на комунистическото управление България.*

*През 1969 г. отношенията му с властите се влошават, три от пиесите му са спрени и той напуска България. „Есе за словото“ е излъчено по радио „Дойче веле“.*

**КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ПИСМЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО  
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА**

**Задача 1. Създаване на аргументативен текст - интерпретативно  
съчинение/есе (по избор)**

**I. Интерпретативно съчинение – общ максимален брой точки 50 точки  
(сбор от I.1, I.2 и I.3)**

**I. 1. Литературни компетентности (максимален брой точки - 15)**

- Знания за процесите в литературната история, автора и творбата –5 т.
- Умения за прилагане на знания за строежа и функционирането на литературната творба и изясняване на зададени проблеми –5 т.
- Интерпретиране на художествените смисли съобразно поставен проблем –5 т

**I. 2. Знания и умения за изграждане на аргументативен текст  
(максимален брой  
точки - 25)**

- Наличие на теза, съответстваща на темата и проблема –5 т.
- Умения за интерпретиране на различни аспекти на проблема – 5 т.
- Адекватна, конкретна и изчерпателна аргументация –5 т.
- Логическа последователност на аргументацията –5 т.
- Ясно структурирани и смислово свързани композиционни части -5.

**I. 3. Езикови норми (максимален брой точки - 10)**

- Знания и умения за прилагане на лексикалната норма –3 т.
- Знания и умения за прилагане на граматичната норма –2 т.
- Знания и умения за прилагане на правописната норма – 3 т.
- Знания и умения за прилагане на пунктуационната норма –2 т.

**II.**

### **III. Есе - общ максимален брой точки 50 точки (сбор от II.1, II.2 и II.3)**

#### **II. 1 Компетентности за изграждане на есе (максимален брой точки - 16)**

- Недвусмислено изразяване на лична позиция, провокирана от поставения проблем – 4 т.
- Полагане на проблема в актуален контекст – 4 т.
- Използване на подходящи стилно-езикови средства за постигане на убедителност и въздействие – 4 т.
- Умение за интерпретиране на различни аспекти на проблема – 4 т.

#### **II. 2. Компетентности за изграждане на аргументативен текст (максимален брой точки - 20)**

- Теза, съответстваща на формулирания проблем – 5 т.
- Целенасочена и задълбочена аргументация - 5 т.
- Логическа или асоциативна организация на текста - 5 т.
- Логически последователни и смислово обвързани композиционни части -5 т.

#### **II. 3. Езикови компетентности (максимален брой точки - 14)**

- Владееене и прилагане на лексикалната норма – 4 т.
- Владееене и прилагане на граматичната норма – 3 т.
- Владееене и прилагане на правописната норма – 4 т.
- Владееене и прилагане на пунктуационната норма – 3 т

## **Задача 2. Работа с непознат медиен текст**

### **I. Създаване на писмен текст, в който се изразява авторовата позиция и аргументите към нея**

#### **I. 1. Компетентности за представяне на авторовата позиция – 15 т.**

- Осмисляне на гледните точки на автора и представянето им – 10 т.
- Осмисляне на начините на авторовата аргументация и представянето им – 5т.

#### **I. 2. Езикови компетентности (максимален брой точки – 10)**

- Владееене и прилагане на лексикалната норма – 3 т.
- Владееене и прилагане на граматичната норма – 2 т.
- Владееене и прилагане на правописната норма – 3 т.
- Владееене и прилагане на пунктуационната норма – 2 т

**Максимален брой точки - 25**

### **II. Създаване на писмен текст, в който се изразява лична позиция по проблем/идея/въпрос, заложен в текста**

#### **II. 1. Недвусмислено изразяване на лична позиция, провокирана от поставения проблем (максимален брой точки - 15)**

- Полагане на проблема в актуален контекст и критически поглед върху него – 3 т.
- Използване на подходящи стилно-езикови средства за постигане на убедителност и въздействие – 3 т.
- Умение за интерпретиране на различни аспекти на проблема – 3 т.
- Целенасочена аргументация на личната позиция – 3 т.
- Логически последователни, смислово обвързани части и преходи – 3 т.

#### **II. 2. Езикови компетентности (максимален брой точки - 10)**

- Владееене и прилагане на лексикалната норма – 3 т.
- Владееене и прилагане на граматичната норма – 2 т.
- Владееене и прилагане на правописната норма – 3 т.
- Владееене и прилагане на пунктуационната норма – 2 т

**Максимален брой точки - 25**

**Общ максимален брой точки 50 точки (сбор от I и II )**